

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת ויחי תשע"ה

"כל האומר ראובן חטא, אינו אלא טועה"

מה היה חטאו של ראובן?

יעקב אבינו אומר: "ראובן, בכרי אָתָּה, פְּחֵי נְרָאשִׁית אוֹנִי, יְתֵר שְׂאֵת נִיְתָר עֵז" (בראשית מט, ג). פְּבֹכּוּר בְּנֵי, ראוי היית להיות יְתֵר על אֲחִיךָ בכהונה ובמלכות, ולקבל פי שנים בנחלת א"י (אונקלוס שם). ואולם, "פְּחֵז פְּמִים - אֶל תּוֹתֵר" (שם, ד). בגלל מידת פחזותך, לא תזכה להיות יְתֵר על אֲחִיךָ, ומעלות רוחניות אלו ינתנו לאחרים. [כהונה - ללוי, מלכות - ליהודה, ופי שנים בנחלה - ליוסף (חלק אחד למנשה, וחלק אחד לאפרים)]. ובמה התבטאה פחזותך? - "כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ" (שם), כפי שמסופר בפרשת וישלח: "וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן, וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵהָה פִּלְגֶשֶׁת אֲבִיו" (שם לה, כב).

והנה, חז"ל אמרו, "כל האומר ראובן חטא, אינו אלא טועה" (שבת נה, ב). והדברים תמוהים לכאורה: הרי בכתוב מפורש שראובן חטא, וגם יעקב מדבר על כך שראובן חטא. וא"כ, איך אומרים חז"ל, "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה"? התירוץ הוא, שחז"ל לא התכוונו לומר שראובן לא חטא כלל. חז"ל התכוונו רק לומר, שראובן לא חטא בַּחֲטָא שכתוב בו, כפי שמשמטע מפשוטו של מקרא, אלא היה כאן חטא אחר, קל הרבה יותר.

מה היה, אפוא, חטאו האמיתי של ראובן? בגמרא מובאות כמה דעות בענין זה. לפי דעה אחת, ראובן ביקש לחטוא עם בלהה, אך למעשה לא חטא (שם). ולפי דעה אחרת בגמרא, אפילו מחשבת חטא כזה לא עלתה על לבו, וכל חטאו היה, "שבלבל מצעו של אביו"¹, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה"² (שם). "ולמה בלבל? - שכשמתה רחל, נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתַנְּה באהל בלהה. בא ראובן ותבע עלבון אמו (לאה). "אמר: אם אחות אמי (רחל) היתה צרה לאמי (לאה), שִׁפְתָּת אחות אמי (בלהה) תהא צרה לאמי"?! (שם) בשלמא רחל היתה מתאימה להיות צרה לאמי, שכן גם רחל היא מן האמהות הקדושות, פְּאֵמִי. אבל בלהה, שפחת רחל, גם היא תהיה צרה לאמי?!... אמנם בלהה היא צדקת, אבל לא כמו אמי! היא אינה נמנית בין האמהות הקדושות! מה שמניע אפוא את ראובן, הוא חשבון של כיבוד אם. לכן הלך ובלבל מצעו של אביו.

ובכל זאת, מעשהו של ראובן אינו מעשה ראוי. היה צריך להתחשב יותר בכבודו של יעקב. הרי יעקב הוא אביו, והוא רבו, והוא גדול הדור ונביא - היה צריך לסמוך עליו, שאם מצא לנכון לחיות עם בלהה בחיי לאה אמו, ודאי שיש לו איזה שיקול לנהוג כך. רש"י הרי מסביר: "כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו, מעמיד מטה לשכינה, ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה - הוא בא ולן אותו הלילה" (רש"י שם ד"ה אחת של שכינה). אבל גם אם ראובן לא היה מודע לכך ולא הבין את שיקוליו של אביו, היה לו לשאול אותו בדרך כבוד, ולא לבלבל את יצועיו³.

לרוב להיטותו לשמור על כבוד אמו, פגע ראובן בכבוד אביו. זוהי הפחזות. פעולה פזיזה מדי, ללא שיקול דעת מספיק.

מדוע אי אפשר לפרש שראובן אכן חטא עם בלהה?

אחת הראיות לכך שלא היתה עבירה של עריות במעשה בלהה, היא מתוך דברי התוכחה שאומר יעקב לראובן בפרשתנו. יעקב אומר: "ראובן, בכרי אָתָּה, פְּחֵי נְרָאשִׁית אוֹנִי... פְּחֵז פְּמִים אֶל תּוֹתֵר, כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ, אֲזַ חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֶה". מה פירוש "פְּחֵז פְּמִים"? האם כל הבעיה כאן היא הפחזות?! הרי היה צריך להוכיחו בלשון חריפה הרבה יותר: נואף! מושחת! טמא שבטמאים! אלא מוכח מכאן, שמעשהו של ראובן לא פָּלַל עבירת עריות כלל, ולכן כל הטענה כלפיו היא רק, שהיה "פְּחֵז פְּמִים"⁴. היתה לך פחזות, ומידה זו שוללת את האפשרות שתהיה מלך או כהן. כי מלך, אסור שיהיה פחז כמים. צריך להיות מתון במעשיו, ולא לפעול עד שישקול בדעתו היטב מה טוב לְעָמִים⁵. למשל, ביציאה למלחמה, צריך לשקול היטב, האם כדאי בכלל לצאת למלחמה, ואם כן - איך לנהל אותה. זהו נושא שצריך בו שיקול דעת רב, ומלך שהוא פחז כמים, לא ישקול את הדברים עד הסוף. גם כהן אסור שיפעל בפחזות. עליו להיות מיושב היטב בדעתו, איך לעשות את העבודה ואלו כוונות לכיין בה, "וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר" (ויקרא י, י) - בין עבודה קדושה למחוללת (רש"י שם). גם הכהונה וגם המלכות אינן ראויות למי שהוא פחז כמים, ועל כן מעבירים אותן מראובן, ומוסרים אותן לאֲחִיו.

עוד ראיה שהביאו חז"ל לכך שלא היתה כאן עבירה של עריות מצד ראובן, שהרי בניו עתידים לעמוד על הר עיבל (דברים כז, יג) ולומר "אָרוּר שְׁכָב עִם אִשֶּׁת אֲבִיו" (שם, כ). "אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארוּר שוכב עם אשת אביו, ויבוא חטא זה לידו"?! (שבת נה, ב) ממילא מוכח מזה, שלא היתה כאן עבירה של אשת אב או של אשת איש אצל ראובן.

עוד יש להוכיח שלא היתה כאן עבירה של עריות, שהרי חז"ל אמרו על יוסף, "באותה שעה (שעמד לחטוא עם אשת פוטיפר) בָּאָתָּה דמות דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון. אמר לו: יוסף! עתידין אחיך שיפְּתוּבוּ על אבני אפוד ואתה ביניהם. רצונך שימחה שמך מביניהם"?! מיד פרש יוסף ולא חטא (סוטה לו, ב). והנה, גם ראובן נכתב על אבני האפוד. הוא לא הפסיד את חלקו באבני האפוד בגלל חטאו. ממילא יש מזה ראיה, שלא עשה עבירה חמורה כמו שיוסף עמד לעשות, אלא עבירה אחרת. לא עבירה של עריות.

בעל 'הכתב והקבלה' מביא ראיה יפה מלשון הכתוב עצמו, שלא היה שום מעשה של גילוי ערוה בין ראובן לבלהה. יש

רעות מקורן במידות רעות. ובמקרה של ראובן - מידת הפחזות. ומידה - קשה לשנות. הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל אמר, שיותר קל ללמוד את כל הש"ס, מלהחליש מדה אחת. לא לבטל, רק להחליש. ולכן, למרות שראובן שב בתשובה, אבל יעקב ראה ברוח קדשו שעוד לא הצליח לנקות עצמו לגמרי ממידת הפחזות, ולכן הוכיחו.

"אינו אלא טועה" - בהבנת כל התורה כולה!

בענין הלשון שנקטו חז"ל, "כל האומר ראובן חטא, אינו אלא טועה", יש ששאלו, למה נקטו חז"ל לשון ארוכה, ולא אמרו בקצרה "כל האומר ראובן חטא, טועה"? נראה לעניות דעתי, שחז"ל רצו לרמוז לנו בזה, שהאומר "ראובן חטא" טועה לא רק בהבנת מעשה בלהה, אלא בכל גישתו לתורה הוא טועה! הוא "אינו אלא טועה" - בכל מקום ומקום שלומד בתורה! מדוע? מפני שכל התורה כולה מלמדת אותנו, עד כמה רחוקה הקדושה מן הטומאה, ועד כמה מדובר בשני הפכים קטביים, שעולם ומלואו מבדילים ביניהם, ואין שום אפשרות שידורו בכפיפה אחת. ואם כן, לא יתכן שאדם מצד אחד ישל בעבירה כל כך חמורה ובתאוה כל כך שפלה, ומצד שני שמו יכתב על אבני החושן והאפוד לזכרון לפני ה' (שמות כח, יב; ושם, כט), להיות מליץ יושר על עם ישראל. מי שחושב שהדבר יתכן - אינו אלא טועה בהבנת כל התורה כולה. הוא אינו מבין כלל את התורה, ואת היסוד הגדול המונח בה, שקדושה וטומאה אינן הולכות יחד.

גם על דוד המלך אמרו חז"ל, "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה" (שבת נו, א), וגם כאן הפירוש הוא, שלא רק בהבנת פרשת דוד ובת שבע הוא טועה, אלא בהבנת כל התורה כולה הוא טועה. אמנם אי אפשר לומר שדוד לא חטא כלל, שהרי נתן הנביא הוכיח אותו על מה שעשה (שמו"ב יב), וגם דוד עצמו חיבר מזמור שבו הוא מתנדה ומבקש כפרה על מה שקרה (תהלים נא), אבל לומר שדוד חטא במה שמשמע מפשוטו של מקרא - פְּתָאָת עריות ובשפיכות דמים - האומר כן אינו אלא טועה בהבנת כל התורה כולה. כי לא יתכן לצלול לתהומות של חטא וטומאה בליה, ובבוקר לקום ולומר "חטאתי לה" (שם, יג), ולחזור להיות "מְשִׁיחַ אֱלֹקֵי יַעֲקֹב וְנָעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל" (שמו"ב כג, א) ששורה עליו שכינה כדי לחבר את ספר תהילים, ושאונו מחכים בכל יום לָבְנוּ שיבוא ויגאלנו. מי שאומר כן, אינו מבין את הריחוק הגדול שבין הקדושה והטומאה, עד כמה הם אינם הולכים יחד. הוא אינו מבין מה זה חטא, ועד כמה החטא מרחיק את האדם מן הקב"ה.

הרמב"ם הרי כותב: "אין הנבואה חלה אלא על... גבור במדותיו, שלא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר שבעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד" (הלכ' יסודי התורה פ"ז ה"א). והנה, דוד - נביא היה (עי' מו"ק טז, ב וברש"י שם ד"ה מכלל דאיכא ראשונים), ואם נביא הוא רק מי שאין יצרו מתגבר עליו בשום דבר שבעולם, הרי שאם מצאנו בכל זאת שנכשל באיזה דבר, הרי שאין זה אלא טעות בחשבון, ולא התגברות היצר.

"לך לבדך חטאתי"

מה היה החשבון שעשה דוד המלך? - אומרים חז"ל, שדוד ראה ברוח הקדש שִׁבַּת שבע ראויה היתה לו מששת ימי

הרי הבדל בתורה, בין לשון הליכה ללשון ביאה. הליכה מציינת תמיד יציאה, וביאה מציינת כניסה. כשמשנה מצטוה לפגוש את פרעה על היאור, מחוץ לארמונו, נאמר לו: "לֵךְ אֶל פְּרַעֲהוּ" (שמות ז, טו). לעומת זאת, כשנצטוה לפגוש את פרעה בארמונו, נאמר לו: "בֹּא אֶל פְּרַעֲהוּ" (שם, כו; ט, א; י, א). והנה, במעשה בלהה נאמר "וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן" (בראשית לה, כב), ולא "ויבא ראובן". משמע, שהלך ועשה דבר שנהוג לעשותו מחוץ לבית, ולא דבר שמקובל לעשותו בתוך הבית⁶. ועל כרחק שלא מעשה אישות היה כאן, אלא מעשה אחר - שהלך והשפיל את כבודה של בלהה, לומר שהיא רק "פִּילְגֶשֶׁת אֲבִיו", ולא אשתו, ואינה ראויה למעמד הנכבד שניתן לה, להיות אשת יעקב. [ופירוש "וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן" הוא - שהלך לחוץ, ואמר דברים אלו בפני פל, פחזות⁷. ופירוש "וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה" הוא - שהשפיל והוריד ו"השכיב" את כבודה (עי' ב"הכתב והקבלה" שם)].

דעה נוספת בענין חטאו של ראובן

הזכרנו את דברי חז"ל, שמה שנאמר "וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן, וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה פִּילְגֶשֶׁת אֲבִיו", אין לפרשו כפשוטו, וכל מה שעשה ראובן הוא, "שבבלב מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב". ואולם, יש גם דעה אחרת בגמרא, ולפיה ראובן אכן בא על בלהה (שבת נה, ב). ואולם גם לפי דעה זו צריכים להבין, שאין מדובר במעשה שנבע מתאוה שפלה ח"ו, אלא במעשה שנעשה מהטעם שהזכרנו לעיל - חשבון של כיבוד אָם. מחמת חשבון זה, הלך ראובן ועשה מה שעשה, כדי למנוע את אביו מלהיות עם בלהה.

ובכל זאת, לדעה זו, שראובן אכן בא על בלהה, גם אם נעשה הדבר שלא מתוך תאוה, אלא מתוך חשבון של כיבוד אָם, צריך להבין: איך מגדיר יעקב מעשה זה בלשון עדינה כל כך - "פְּחָזוּ פְּמִיִּם"? והרי יש כאן עבירת עריות, שהיא מעבירות החמורות שבתורה, ומאי נפקא מינה מאיזה מניע נעשתה? התשובה לשאלה זו היא, שתוכחתו של יעקב לראובן (שהיתה בסוף ימיו של יעקב, על סף מותו), נאמרה לאחר שראובן עשה כבר תשובה על חטאו. ראובן עָרַךְ תעניות וסגופים כדי לכפר על חטאו (רש"י בראשית לו, כט), וחז"ל אף אומרים (ב"ר פד, יט), שזכה בגלל זה שִׁצְצָא ממנו הושע הנביא שאמר: "שׁוֹכֵה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֵינוּ" (הושע יד, ב). ברור אפוא, מדוע לא הוכיח יעקב את ראובן על מעשה בלהה בלשון חריפה. שכן ראובן בעל תשובה היה, ואין מזכירין לבעל תשובה מעשיו הראשונים (ב"מ נח, ב).

מעתה יש לשאול להפך: אם עשה ראובן תשובה על מעשה בלהה, מדוע מוכיח אותו יעקב על מעשה זה (אם כי בלשון רכה)? הרי שב בתשובה, ומה עוד רוצים ממנו? התשובה היא זו: נכון שראובן עשה תשובה. אבל תשובה שלמה שתתקן את קלקול החטא במלואו - איננה דבר קל כל כך. אמנם קל מאד לעשות תשובה, "פִּי קָרוֹב אֲלֵיךָ הַדְּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבְלִבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"⁸ (דברים ל, יד), אבל התשובה היא כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. קל מאד לטפס אל המדרגה התחתונה של הסולם, אבל קשה מאד להגיע למדרגה העליונה. הנביא הרי אומר, "יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכָו וְאִישׁ אָנוּן מִחִשְׁבֹתָיו" (ישעיהו נה, ז). לא רק את הדרך צריך הרשע לעזוב, שאָלוּ הם המעשים הרעים, אלא גם את המחשבות הרעות צריך לעזוב, ומחשבות

למה מתבטא הכתוב בחריפות על חטאיהם של אישי התנ"ך?

והנה, אם ראובן ודוד (ועוד אחרים שמוזכרים בגמרא) לא חטאו בחטא החמור שנזכר בהם, כפי שמשמע מפשוטו של מקרא, מדוע מתבטא עליהם הכתוב בלשון בוטה כל כך, כאילו חטאו בגופה של עבירה?

נסביר את הדבר במשל: משל לשריטה קטנה שנשרטה בגופו של חפץ מסויים. אם החפץ הוא מרגלית יקרה - השריטה מורידה את ערכו באופן ניכר. מה שאין כן, אם בגרוטאה של מתכת עסקינן - השריטה אינה מעלה ואינה מורידה מאומה. כדי לפגום בערכה של גרוטאת מתכת, יש לפגום בה פגימה הרבה יותר רצינית מאשר שריטה קלה. כך גם לגבי היחס בין ראובן לאנשים פשוטים. הפגם הנגרם לראובן ע"י העוון הקל שעשה, אינו יכול להגרם אצל אדם מן השורה אלא ע"י שיעבור עבירה חמורה מאד. לכן, כדי שנבין עד כמה פגם המעשה שעשה ראובן בערכו, מתאר לנו הכתוב את מעשהו כמעשה חמור לפי ערכו. כך גם לגבי דוד המלך, וכך לגבי כל האחרים שאמרו עליהם כן, כבני עלי, ובני שמואל, ושלמה המלך ועוד (שם נה, ב - נו, ב).

אחת הבעיות הגדולות כיום היא, שעשו שיטה ללמד תנ"ך "בגובה העיניים", ולהביט על אישי התנ"ך "בגובה העיניים". צריך להבין שאנו עוסקים באנשים גדולים, וגם חלק מן הרשעים שבתנ"ך היו אנשים גדולים. צריך ללמוד תנ"ך במוחין דגדלות, לא במוחין דקטנות. לראות אלו אנשים יש לנו בתנ"ך, אנשים כמו אברהם אבינו, שמידת החסד אמרה עליו: "כל ימי היות אברהם בעולם, לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי" (ספר הבהיר אות קצ"א, עמ' פו). דוד המלך, עם כל הטענה על מעשה בת שבע, הוא הקים עולה של תשובה (מ"ק טז, ב), הוא הרגל הרביעי במרכבה של הקב"ה, כביכול, יחד עם שלשת האבות (זוהר ח"א רמח, ב), וזוכה שהקב"ה יבטיח לו מלכות נצחית עד ביאת המשיח במהרה בימינו (שמו"ב ז, טו)¹¹. האם אפשר למדוד אדם כזה בכלים שלנו? ... אם דוד היה יהודי כמוני, למה הקב"ה בחר דוקא בו להוציא ממנו משיח? למה לא בחר בי? ... כנראה שיש איזו סיבה. יש הברל. אנחנו לא יכולים להשוות את עצמנו לדוד ולשאר גדולי ישראל, ולמדוד אותם בכלי המדה שלנו. אז נכון ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א), אבל צריך להבין שגם "פשוטו של מקרא" איננו פירוש מילולי גרידא. מוכרחים תמיד לראות, שהפירוש יהיה מותאם לאדם שעליו מדברים¹². אי אפשר לומר על אנשים גדולים אותו פשוט שהיינו אומרים על אנשים מן השורה כמותנו. וכשמדובר בדוד המלך, אי אפשר לפרש את הדברים באותה הבנה, כאילו מדובר באדם פשוט. צריך להבין, שלדוד היו חשבונות רוחניים במה ששעשה, אלא שהחשבון היה מוטעה, ולכן נתן הנביא בא ומוכיח אותו וה' מעניש אותו, ולרום מדרגתו של דוד, נחשבת לו טעותו כמו שהיינו מחשיבים לאיש פשוט גילוי עריות ושפיכות דמים. אבל לא שדוד חטא בחטאים אלה מתוך תאוה שפלה ח"ו. וכך גם לגבי שאר האישים שהגמרא מונה. אסור ללמוד תנ"ך בגובה העיניים. צריך ללמוד תנ"ך בגובה ארוי הלבנון, או יותר נכון - בגובה השמים, ולא בגובה העיניים. כי אישי התנ"ך היו אנשים שמימים, ולא אנשים ארצים.

בראשית⁹ (סנהד' קז, א), ושעתידי לצאת ממנה מלך המשיח. והרי גם ממנו צריך לצאת מלך המשיח! ממילא הוא מבין, שהוא מוכרח לקחת לשם כך את בת שבע, ולהעמיד ממנה ולדות. וכיון שדוד כבר לא היה צעיר באותה שעה, הוא כבר מתקרב לימי הזקנה, הוא חושב לעצמו: "אם לא עכשיו אימתי? צריך לקחת את בת שבע בזריזות!" וטעותו היתה, שדחק את הקץ והקדים את המאוחר. ובלשון חז"ל - "אֶכְלָה פֶּגֶה"¹⁰ (שם). לא היה צריך להזדרז כל כך. הקב"ה היה שולח לו את בת שבע בכל אופן, ולא היה לו לנקוט אמצעים מיוחדים כדי להשיגה. אבל עצם המחשבה היתה נכונה, שצריך להעמיד משיח לישראל מבת שבע.

ובנוגע להריגת אוריה אמרו חז"ל, שאוריה מורד במלכות היה, וחייב מיתה (שבת נו, א. ועי' רש"י ותוס' שם, שנחלקו כמה התבטאה מרידתו. נלעניות דעתי גם בכתוב של הפסוק נרמז שאוריה מורד במלכות היה. אוריה אומר לדוד: "חַי וְחַי נִפְשָׁךְ אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה" (שמו"ב יא, יא). "תִּפְדֶּךָ" - ביו"ד אחת. ללמדנו, שמשקל חיי המלך היה חסר אצלו. הוא אינו מחשיב מספיק את חיי המלך)). דוד שולח אפוא את אוריה "אֶל מוֹל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַחַזְקָה" וגורם למותו. בכך הביא דוד על אוריה את העונש המגיע לו, והתיר לעצמו את אשתו למפרע ["כל היוצא למלחמת בית דוד, כותב גט כריתות לאשתו" (שבת שם)].

מה בכל זאת היה החטא בכל התכנית הזו? - חילול השם. "אֶפְסֵס פִּי נֶאֱזַן נֶאֱצַת אֶת אִיבֵי ה' בְּדָבָר הַזֶּה" (שמו"ב יב, יד) - נֶתַתְּ פֶתַח־פִּי לְאִוִּיבֵי ה', לומר שלא הרגת את אוריה אלא כדי לקחת לעצמך את אשתו. לא מבינים שהרגת אותו בגלל שהיה מורד במלכות. "היה לך לדונו בסנהדרין" (שבת שם), ואז כולם היו רואים שהוא נדון כמורד במלכות, ולא לשלוח אותו להֶקְרַג בחזית המלחמה עם בני עמון, שבזה נתן פתחון פה לאויבי ה' לומר שמשחית אלקי יעקב ונעים זמירות ישראל הוא שופך דמים ומגלה עריות, ואין לך חילול השם גדול מזה. [וכן לקחת בת שבע היה בה חילול השם, בגלל מראית העין, כאילו לקח דוד אשת איש. הרי עד היום הטפשים אומרים, שדוד אכן לקח אשת איש...]. זהו שאומר אח"כ דוד במזמור התשובה שלו: "לִּי בְּדָבָר הַחַטָּאתִי" (תהלים נא, ו), כלומר, לא היתה בהריגת אוריה ובלקיחת אשתו עבירה בין אדם לחברו, אלא רק בין אדם למקום - עבירת חילול השם (זוהר שמות קז, ב). מראית עין של לקיחת אשת איש ושפיכת דם נקי.

זהו גם מה שאומר לו נתן הנביא: "וְאַתּוֹ הִרְגַתְּ בְּחָרֶב בְּנֵי עַמּוֹן" (שמו"ב יב, ט). מהי ההדגשה "בְּחָרֶב בְּנֵי עַמּוֹן"? אמרו חז"ל, שבא הנביא לומר לו בזה, שהטענה כלפיו אינה על עצם מה שהרג את אוריה, שכן אוריה מורד במלכות היה, וראוי היה להרגו. הטענה היא רק על כך שהרג את אוריה בחרב בני עמון. שכן מנהג העמונים היה, שהיו חוקקים על חרבותיהם דיוקן של עבודה זרה שלהם, וכשהיו מנצחים, היו אומרים שהעבודה זרה שלהם היא שניצחה (זוהר שמות קז, א). אינני יודע אם צריך לפרש את דברי דווקא כפשוטם, שהיה כתוב על חרב בני עמון שם של עבודה זרה. אפילו אם לא כתוב שם, הכוונה היא שכשגויים מתגברים על ישראל, הם אומרים: "יִדְנּוּ רַמָּה, וְלֹא ה' פָּעַל כָּל זֹאת" (דברים לב, כז), והרי זה חילול השם נורא.

למדוד אותם בקנה המדה הנכון, שלו הם ראויים. אם נזכה להבחין בתפארתם של הצדיקים, נזכה גם להבחין כמה צריך לברוח מעבירות. כמה צריך להיות דבוק במצוות ובמעשים טובים, ולא להכשל בעבירות. הקב"ה יעזור לנו שלא נכשל, ויחזיר לנו את מלכות בית דוד למקומה במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

שומעים אנשים אומרים על גדולי עולם דברים שודאי לא היינו מאמינים על צדיקים שחיו בדורות מאוחרים יותר. למשל, אומרים על דוד המלך דברים שלא היו מאמינים על ה"חפץ חיים". הכל יודעים שה"חפץ חיים" היה פחות מדוד המלך, ובכל זאת על ה"חפץ חיים" לא יעלה על הדעת לספר סיפורים גרועים כאלו, כמו שמספרים על דוד המלך. עם ה"חפץ חיים" אתה מבין שאי אפשר "להדביק" סיפורים כאלו, אז למה לדוד המלך אפשר? ... צריך להכיר את הדמויות של התנ"ך ושל חז"ל,

1. נאמרו כמה פירושים בזה, מהו "בלבל מצעו של אביו", ואכמ"ל.
2. עי' מהר"ל בחידושי אגדות (שבת נה, ב ד"ה מתוך), למה נחשב לראובן בלבול מצעי אביו, כאילו שכב עם בלהה.
3. יש מי שבאר, שמפני זה ראובן הוא זה שהתעורר אח"כ יותר מכל אחיו למנוע את הריגת יוסף ולהשיבו אל אביו [וַיֹּאמֶר אֶלְהֶם רְאוּבֵן אֶל תִּשְׁפְּכוּ דָם, הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וְיָד אֶל תִּשְׁלְחוּ בוֹ, לְמַעַן הַצִּיל אֶת מִיָּד הַלְּהִיבוֹ אֶל אָבִיו] (בראשית לו, כב). וכן אח"כ, וַיִּשָּׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר, וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר, וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וַיִּשָּׁב אֶל אָחִיו וַיֹּאמֶר, הֲיִלֵּד אֵינְנוּ וְאָנִי אָנָּה אָנִי בָּא? (שם, כט-ל). וכתב שם רש"י (בפירוש שני), שראובן לא היה שם בשעת המכירה, מפני שהיה עסוק בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו. וקשה: האם עכשיו הזמן ללכת ולעסוק בתיקוני תשובה על חטא שחטא לפני כמה שנים?! ומשמע קצת שיש איזה קשר בין הענינים. ויש לפרש, שראובן הבין, שמה שהאחים לא מתעצים עם אביהם בענינו של יוסף, זהו מפני שלמדו ממנו לנהוג כך, שפסק בענין יצועי אביו מבלי לשאול את אביו; ובזה הראה דרך לאֲחִיו, שאפשר לפסוק גם בלי לשאול את הגדול. וכשראה עכשיו למה גרמו מעשיו, שאפילו בעניני נפשות פסקו אחיו בלי לשאול את הגדולים והזקנים - ניסה למנוע את הוצאת גזר הדין לפועל. ולכן עתה התעורר ביותר לעשות תשובה על הדבר, והלך לעסוק בשקו ובתעניתו. ומשראה שבינתים נמכר יוסף לישמעאלים - וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו... וַיֹּאמֶר: הֲיִלֵּד אֵינְנוּ וְאָנִי אָנָּה אָנִי בָּא?! הכל קרה בגללי! ("מגד גבעות עולם" להג"ר מיכל זלמן שורקין ח"א עמ' מ"ט)
- ועל פי זה ליישב מה שכתבו המקובלים, שעשרת הרוגי מלכות הם גלגול של עשרת השבטים שהיו במכירת יוסף, והריגתם היתה תיקון לחטא זה (עי' רבינו בחיי בראשית לח, א). וכבר הקשה על זה רבינו בחיי, הרי רק ט' שבטים היו שם, ולא י', שהרי ראובן לא היה שם בשעת המכירה (כפי שהבאנו מרש"י). ותיירץ על כך השל"ה, "דאף שלא חטא ראובן עם מכירת יוסף, מ"מ גרמה לו חטא בלבול יצועי אביו" (של"ה פרשת וישב מקץ וישג, "תורה אור" אות ו', בתירוץ השני). וקשה לכאורה, מה הקשר בין חטא בלבול יצועי אביו וחטא מכירת יוסף. ולפי מה שנתבאר כאן, חטאו של ראובן הוא זה שגרם לחטא מכירת יוסף.
4. כעין זה הוכיחו בירושלמי (כתובות פ"ג ה"א), שהחטא הכתוב אצל בני עלי - "אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּ אֶת הַנְּשִׁים הַצְּבָאוֹת פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד" (שמו"א ב, כב) - אינו כפשוטו, אלא היה קל הרבה יותר. (שלא מיהרו להקריב את קרבנותיהן, ועל ידי זה התעכבו בשילה ולא חזרו הביתה לבעליהן). ומהי ההוכחה לזה? ההוכחה היא מזה שהנביא מוכיח את בני עלי על עבירות קלות יחסית (שמו"א ב, כט), ולא מזכיר כלל עבירה של עריות. על כרחך שזה כל מה שהיה שם - עבירות קלות בלבד.
5. ועי' רש"י (שמו"א ט, יז) על כח האיפוק והריסון שצריך להיות למלך, וממנו צריך להיות נאצל כח זה על כל העם.
6. ובאמת, אצל יוסף, שנאמר בו: "וַיִּבֶא הַפְּיֹתָה לְעֵשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ" (בראשית לט, יא), יש מחז"ל שדרשו, שהכונה היא, שבא לעבור עבירה עם אשת פוטיפר (סוטה לו, ב). וכתבו התוס': "נראה, משום דהוציא [הכתוב] בלשון ביאה, ויבא הביתה, קא דייק" (תוס' שם ד"ה לעשות). והיינו, מדלא קאמר "וילך" הביתה, שאז משמעות הכתוב היתה, שהלך לעשות שם דבר שנהוג לעשותו גם בחוץ. [והנה מצינו שמעשה אישות מכונה גם בלשון הליכה. על הפסוק "טוב מראה עינים מַה לָּךְ נֶפֶשׁ" (קהלת ו, ט) - אמרו חז"ל: "טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה" (יומא עד, ב); ו"בְּלִקְטָךְ בְּרִיךְךָ" (דברים ו, ז) - בְּלִקְטָךְ דִּידךְ הוּא דמחייבת, פרט לְחַתָּךְ שהוא לְקַת דמצהו (ברכות יא, א); "וְאֵין בְּרִגְלִים חוּטָא" (משלי יט, ב) - מכאן שאסור לאדם שיכוף את אשתו לדבר מצוה (עירובין ק, ב). "וְאֵישׁ וְאִבּוֹ לָלוּ אֶל הַנְּעֻרָה" (עמוס ב, ז). וע"ז].
7. ועי' מה שכתב הרמב"ן בביאור הלשון "וַיִּלְךְ רְאוּבֵן" (רמב"ן שמות ב, א).
8. ולדעת הרמב"ן הכוונה היא למעשה התשובה.
9. והטעם שלא ניתנה לו מיד, מבואר בחז"ל, שכאשר רצה דוד לכרות את ראשו של גלית (לאחר שִׁהְרָגוּ), לא היה יכול, כי כובע הנחושת שהיה על ראש גלית (שמו"א יז, ה) היה סגור ומסוגר באין אפשרות לפתחו, ורק נערו של גלית, "וַיִּשָּׂא הַצֶּנֶה הַהַלֵּךְ לְפָנָיו" (עי' שם, ז), ידע איך לפתחו. ונדר לו דוד נדר לתת לו בת ישראל לאשה, כדי שיפתח לו את הכובע, ופתח לו. אמר הקב"ה לדוד: "בנות ישראל אתה מחלק? ! חייך, אשתך נתונה לו! ! והיא בת שבע הראויה לדוד. כי הנער נושא הצנה - אוריה התתי היה, והיה נכרי ונתגייר, [ולכן נקרא "התתי"], ונתן לו דוד את בת שבע בת אליעם לאשה ("כלי יקר" שמו"א יז נא, בשם מדרש חז"ל; מובא גם ב"מרכבת המשנה" על הרמב"ם הלכ' איסורי ביאה פ"ג ה"ב).
10. ב"חשק שלמה" עמ"ס סנהדרין (קז, א) הביא מלקוטי הש"ס להארי"ז ז"ל, שחז"ל נקטו כאן מליצה זו - "שְׂאֲכָלָה פְּנָה" - כי בלשון חז"ל נקראות התאנים "בנות שבע" (מעשרות פ"ב מ"ח), ולכן אמרו חז"ל על בת שבע, "שְׂאֲכָלָה פְּנָה", דהיינו - תאנה שלא נתבשלה כל צרכה.
11. ועי' רמב"ם בספר המצוות (ל"ת ס"ב), ובהלכות מלכים (פ"א ה"ז).
12. וכבר דקדק הרמב"ן וכתב, שלא אמרו "אין מקרא אלא כפשוטו", רק אמרו "אין מקרא יוצא מידי פשוטו". והכונה בזה, ש"יש לנו מדרשו עם פשוטו, ואינו יוצא מידי כל אחד מהם, אבל יסבול הכתוב את הכל, ויהיו שניהם אמת" (הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות, שורש שני). וכן בנידון דידן, האמת היא שדוד אכן חטא בבת שבע, אך לא כפי שמשמע מפשוטו של מקרא, [שזהו בבחינת "אין מקרא אלא כפשוטו"], אלא כפי שנתבאר כאן בדברי הרב שליט"א.